

УЧЕНЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ (ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД)

Ірина Нестайко,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет мені Володимира Гнатюка,
nestajko irena@ukr.net

Надія Сеньовська,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет мені Володимира Гнатюка,
ipp56@tnpu.edu.ua

Відповідно до Закону від 7 вересня 1991р про систему освіти спеціальна освіта охоплює дітей та молодь з порушеннями та відхиленнями у розвитку, що потребують застосування спеціальної організації навчання та методів роботи.

Слід визначити, які ж діти належать до такої категорії дітей. На думку Обуховської І. «Діти з обмеженими можливостями – це діти, розвиток яких перешкоджає настільки, що ані людина через свої власні механізми психологічної регуляції, ані рутинні методи педагогічної поведінки, не здатні усунути ці труднощі» [1, с. 10].

Діючі в психолого-педагогічних консультаціях групи, за зверненням батьків (законних опікунів) виносять рішення про необхідність спеціального навчання дітей і підлітків: глухих і слабочуючих, незрячих та слабозрячих, з психічними розладами, з обмеженими можливостями пересування, з розумовою відсталістю, соціально дезадаптованих, схильних до залежності або з розладами поведінки, з аутизмом, з поєднаними розладами, тобто щонайменше з двома вадами.

Важлива роль у прийнятті цього рішення відводиться батькам (законним представникам), які повинні підписати обґрунтування

необхідності спеціального навчання з урахуванням результатів спостережень та психолого-педагогічного, медичного обстеження. Саме батьки остаточно вирішують форму спеціальної освіти, передбачену в рішенні (це може бути вказівка на звичайну школу, інтегровану школу чи інтеграційне відділення, спеціальну школу чи спеціальне відділення чи спеціальний освітньо-виховний центр) і вибір освітнього шляху для своїх дітей, який є найближчим до їхніх переконань і цінностей.

Сутність спеціальної освіти (незалежно від типу школи) зводиться до індивідуального підходу в навчальному процесі до учнів з особливими освітніми потребами, які внаслідок значних порушень або дисфункцій у різних сферах розвитку (моторики, органів чуття, інтелекту, психіки), суттєво порушують їхнє психічне, фізичне, соціальне функціонування та навчальні можливості – необхідні спеціалізовані навчальні, виховні та реабілітаційні заходи, спрямовані на їх всебічний розвиток.

Це вимагає від даної школи застосування спеціальної організації навчання та методів роботи для учнів з обмеженими можливостями, зокрема: залучення спеціалістів (психологів, логопедів, терапевтів); цілеспрямована підготовка педагогічних кадрів (олігофренопедагогіка, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка...); адаптація шкільного обладнання та приміщень до обмежених можливостей учнів; надання засобів навчання, що враховують особливі потреби учнів; адаптація навчальних програм до індивідуальних можливостей учня з обмеженими можливостями; індивідуалізація навчально-виховного процесу, що передбачає використання можливостей дитини в освітньому процесі на основі її інтересів і здібностей; використання спеціальних методів роботи, адаптованих до психофізичних можливостей учня; організація індивідуальних занять на підставі заяви батьків; організація групи підтримки для батьків учнів з інвалідністю [2].

Спеціальні школи усі ці завдання виконують. Проте загальноосвітні школи все частіше стикаються з необхідністю створення необхідних умов навчання для учнів з обмеженими можливостями, батьки яких обрали таку форму навчання.

Навчання для учнів з обмеженими можливостями може проходити в спеціальних школах, у спеціальних та інтеграційних підрозділах, організованих у звичайних школах, і в інтегрованих школах (усі інтеграційні підрозділи) [3].

Кількість учнів з обмеженими можливостями в спеціальному шкільному підрозділі та в спеціальному відділенні звичайної школи різна і становить:

- для глухих та слабочуючих учнів – від 6 до 8;
- для сліпих та слабозорих учнів – від 8 до 10;
- для учнів з психічними розладами – від 6 до 8;
- для учнів з обмеженими фізичними можливостями – від 8 до 12;
- для учнів з легкою розумовою відсталістю – від 10 до 16;
- для учнів з помірною або тяжкою розумовою відсталістю – від 6 до 8;
- для учнів з аутизмом та множинними порушеннями – від 2 до 4;
- для учнів соціально дезадаптованих, груп ризику соціальної дезадаптації, груп ризику розвитку залежності або з розладами поведінки – від 10 до 16.

Зазначена кількість учнів у класі може бути зменшена до 2 осіб у разі виявлення психолого-педагогічною консультацією множинних вад хоча б в одного учня [4].

В обґрунтованих випадках за згодою керівного органу кількість учнів у підрозділі може бути меншою, ніж зазначено вище (Постанова Міністерства національної освіти від 21 травня 2001 р. про рамкові статuti державних дитячих садків і державних шкіл, журнал Законів № 61, п. 624 із змінами).

Кількість учнів в інтеграційному класі, який можна створити в масовій школі, різна. Такий клас повинен складатися з 15–20 учнів, у тому числі 3–5 учнів з обмеженими можливостями.

Багаторічний досвід роботи шкіл з інтегрованим навчанням показує, що навчання учнів з обмеженими можливостями в одній школі з рештою учнів необхідно організувати після створення відповідних умов, а саме: рішення педагогічної ради, згоди батьків дітей, які навчаються в даній школі, згоди органу управління закладом.

Водночас не можна забувати, що інтеграція – це тривалий і складний процес, у якому працездатні учні також відіграють дуже важливу роль, виявляючи толерантність і допомагаючи своїм друзям з обмеженими можливостями. Тому потрібно також отримати згоду студентської ради [4].

У статуті загальноосвітнього навчального закладу (Зак. д. № 61 за 2001 р., ст. 624 зі змінами) необхідно визначити організацію інтегрованих і спеціальних класів. – якщо в школі працюють такі відділення. В інтегрованих школах та загальноосвітніх школах з інтегрованими класами додатково працюють вчителі зі спеціальною педагогічною підготовкою та спеціалісти, які проводять реабілітаційні заняття.

Інтегроване навчання ефективне лише за умови, якщо навчальний процес паралельно ведуть два вчителі та додатково супроводжується діяльністю інших спеціалістів.

До завдань вчителя спеціальної педагогічної підготовки (олігофренопедагогіки, сурдопедагогіки, тифлопедагогіки) входять:

1. Навчальні завдання – пов'язані із засвоєнням знань учнем зі спеціальними освітніми потребами, його роботою під час занять і на ревалідаційних заняттях: встановлення так званого «робочого» діагнозу, щоб діагностичний процес дав початок формулюванню ревалідаційних заходів. Спеціальний педагог повинен реалізовувати та контролювати виконання наступних завдань і наступних елементів освітньо-

терапевтичної програми, розробленої для учня зі спеціальними освітніми потребами; надання допомоги учням з обмеженими можливостями таким чином, щоб не занижувати освітні вимоги та критерії оцінювання. Відповідно до принципів спеціальної освіти освітні вимоги мають бути адаптовані до можливостей і потреб дитини. Кожен учень має право працювати на своєму індивідуальному, найвищому рівні. У роботі слід використовувати спеціальні методи та спеціально адаптовані засоби навчання; розробка разом з учителем-предметником стратегії уроку таким чином, щоб навчання всіх учнів було ефективним і успішним. Особливу увагу слід звертати на те, щоб зробити заняття більш цікавим: надання сенсу спільному навчанню, використання експресивних методів навчання (рух, музика, драма...), використання елементів відкритого навчання, організації роботи учнів у малих робочих групах, використання методу проєктів для поєднання міжпредметного зв'язків.

2. Інтеграційні завдання – пов'язані з інтеграцією дітей, батьків та вчителів школи: забезпечення та підтримка інтеграції між учнями одного класу та всієї школи з метою уникнення так званої явної інтеграції. Особливо це стосується перерв і позакласних заходів, зустрічей дітей у шкільній світлиці, участі в шкільних заходах і святах; забезпечення та сприяння інтеграції усіх дітей та дітей з обмеженими можливостями. Цьому сприятимуть, зокрема, відкриті уроки, спільні прогулянки, зустрічі з батьками; побудова інтеграції між собою та учителем-предметником. Слід опрацювати форми співпраці під час уроків (це може бути навіть письмово), уміння добре спілкуватися один з одним, створювати можливості один для одного та мати почуття самореалізації та професійного задоволення.

3. Виховні завдання – пов'язані з виконанням виховних та підтримуючих функцій щодо батьків учнів зі спеціальними освітніми потребами та всіх учнів інтеграційного класу: підтримка батьків дітей зі спеціальними освітніми потребами шляхом формування правильного

батьківського ставлення до власної дитини, інформування їх про роботу учня під час занять, щоденний інструктаж щодо виконання домашніх завдань, консультації щодо необхідності додаткової допомоги інших спеціалістів або соціальних установ. (і вказуючи їх); бути вихователем всього інтеграційного класу. Виховання – це діяльність кожного вчителя, і кожен учитель у межах свого предмету передає різними способами найважливіші цінності, які відповідають шкільній освітній програмі. Потрібен так званий вихователь-«об'єднувач», який би координував виховну тематику, яку реалізують інші вчителі, та проводив «інтегруючі» виховні години [2].

В даний час спостерігаємо сильну тенденцію до навчання всіх дітей з особливими освітніми потребами, включно з дітьми з помірними та важкими розумовими вадами, у звичайних загальноосвітніх школах. Конвенція про Права Дитини, ратифікована Польщею в 1991 році, надала батькам дітей-інвалідів право вирішувати питання про місце навчання своєї дитини, а ст. 1, розд 5 Закону про систему освіти гарантувала, можливість здобуття освіти усім дітям в усіх типах шкіл відповідно до їхніх індивідуальних освітніх потреб розвитку та їх схильностей [2].

Однак, обираючи школу, батьки повинні керуватися не власними амбіціями, а благом дитини. Забезпечивши йому навчання в доброзичливому середовищі, відповідно до його можливостей, визначених у рішенні про потребу в спеціальному навчанні.

Список використаних джерел

1. Dziecko niepełnosprawne w rodzinie/ I. Obuchowska (red.). Warszawa : WsiP, 1999. 10 s.
2. Dziecko z niepełnosprawnością w przedszkolu i szkole ogólnodostępnej – wyzwanie dla JST / A. Grabowska (red.). Warszawa : ORE, 2015. 210 s.
3. Sakowska J. Szkoła dla rodziców i wychowawców. cz. 1, Puchała, E. Sakowska, J. Szkoła dla rodziców i wychowawców. cz. 2. Warszawa: CMPPP, 2008.
4. Wachowiak J., Rudnik M. Uczeń z zaburzeniami psychicznymi w szkole. Warszawa, 2020. 55 s.
5. Uczeń niepełnosprawny w szkole ogólnodostępnej. URL: <https://kuratorium.kielce.pl/486/uczen-niepelnosprawny-w-szkole-ogolnodostepnej/> (дата звернення: 24.05.2024).